

дружжя певних складностей. У зв'язку з цим необхідно звернути увагу на особливості правового регулювання припинення шлюбу за межами України.

Таким чином, було з'ясовано, що СК України містить у собі окремих інститут, присвячений регулюванню сімейних відносин за участю іноземців та осіб без громадянства, застосуванню законів іноземних держав та міжнародних договорів.

Література:

1. Конвенція про правову допомогу та правовідносини з цивільних, сімейних та кримінальних справ: Укладена в Мінську 22. 01. 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 46. — С. 417.
2. Шевчук П. І. Правове регулювання реєстрації та розірвання шлюбу з участю іноземного елементу // Вісник Верховного Суду України. — 2003. — № 4. — С. 42.
3. Про органи реєстрації актів громадянського стану: Закон України від 21. 12. 1993 р. // Голос України. — 1994. — № 27; [21] Про затвердження Правил реєстрації актів громадянського стану в Україні, затверджені Наказом Мініюсту від 18. 10. 2000 р. № 52/5.
4. Про консульський статут: Указ Президента України від 02. 04. 1994, № 127/94, ст. 29; [22] Про затвердження Правил реєстрації актів громадянського стану, затверджені Міністерством юстиції України і Міністерством закордонних справ України. Зареєстровані в Міністерстві юстиції України 01. 06. 2001 р. за № 473/5664.
5. Шевчук П. І. Правове регулювання реєстрації та розірвання шлюбу з участю іноземного елементу // Вісник Верховного Суду України. — 2003. — № 4. — С. 44.
6. Про консульський статут: Указ Президента України від 02. 04. 1994 № 127/94. — С. 29.
7. Про затвердження Інструкції про порядок реєстрації актів громадянського стану в дипломатичних представництвах та консульських установах України: Затверджена наказом Міністерства юстиції України та Міністерства закордонних справ України від 23. 05. 2001 р. № 32/5/101, зареєстрована в Міністерстві юстиції 01. 06. 2001 р. за № 473/5664.
8. Дюжев Д. Развод по-европейски // Человек. Закон. Общество. — 2001. — № 3-4. — С. 79-82.

УДК 346.546.4

Г. О. Ульянова

ПОНЯТТЯ АНТИМОНОПОЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Конкуренція існує в ринковій економіці, виступаючи її невід'ємною властивістю, вона підтримується, стимулюється і навіть певною мірою нав'язується зовні за допомогою спеціальних керівних впливів. Не зважаючи на те, що засновники класичної економічної теорії вважали, що ринок діє як саморегульований механізм, не потребуючи зовнішнього втручання, за сучасних умов теза про наявність в системі вільного ринку певних вад та здатність держави відігравати активну роль в стабілізації економіки, є загально визнаною [1, 141]. Без відповідного регулювання сама конкурентна боротьба часто настільки загострюється, що її негативні наслідки для суспільства можуть значно перевищувати позитивний результат [2, 169]. Вищезазначене обумовлює необхідність та актуальність антимонопольного регулювання, як одного з головних елементів державного впливу на господарську діяльність та конкурентні відносини в державі.

Окремі питання антимонопольного регулювання, без загальної його характеристики, висвітлювались в працях таких юристів — науковців, як: Г. Кайдаш, Н. Корчака, Т. Кравцової, В. Мамутова, С. Мельник, Н. Саниахметової та ін.

Метою статті є визначення поняття «антимонопольне регулювання» на підставі аналізу положень чинного законодавства України та наукової літератури.

Антимонопольне регулювання господарської діяльності, подолавши більш ніж віковий шлях становлення та розвитку, на сьогоднішній день є однією з найважливіших державних функцій, яка має за кінцеву мету забезпечення належного функціонування та розвитку ринкової економіки. Україна з перших років свого незалежного розвитку розглядає створення передумов для розвитку змагальності в економіці і протидії монопольним зловживанням як умови формування розвинутої ринкової економіки. Створення таких умов неможливо без створення правової бази, адекватної сучасним економічним умовам [3, 224].

Правові засади антимонопольного регулювання закріплено в Конституції України [4], Господарському Кодексі України (далі ГКУ) [5], Законах України «Про захист економічної конкуренції» від 11. 01. 2001р. [6], «Про природні монополії» від 20. 04. 2000 р. [7], підзаконних нормативних актах та ін.

Згідно з Конституцією України не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції; виключно законами України визначаються правові засади і гарантії підприємництва, правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання [4, ст. ст. 42, 92].

Відповідно до положень ГКУ, заходи антимонопольного регулювання є складовими елементами економічної політики держави в цілому і заходами, що застосовуються безпосередньо в межах антимонопольно-конкурентної політики [8, 64].

Згідно зі ст. 18 ГКУ норми антимонопольного регулювання визначаються цим Кодексом та іншими законами, а ст. 27 передбачає, здійснення органами державної влади стосовно існуючих монопольних утворень заходів антимонопольного регулювання у разі суспільної необхідності та з метою негативного впливу на конкуренцію [5]. Основні напрями регулювання суб'єктів, які замають монопольне положення (природних монополій) визначені в Законі України «Про природні монополії» [7], а суб'єктів, що займають монопольне (домінуюче) становище в Законі України «Про захист економічної конкуренції» [6].

Зазначені законодавчі акти, закріплюючи напрями антимонопольного регулювання, не містять його визначення.

Поняття антимонопольного регулювання закріплено в Державній програмі де-монополізації економіки і розвитку конкуренції, затвердженою Постановою Верховної Ради України від 21. 12. 1993 р. [9] (далі Програма).

Згідно з Програмою одним із напрямів реалізації антимонопольної політики визначено антимонопольне регулювання, під яким розуміється процес обмеження монопольної діяльності, що передбачає безпосереднє державне регулювання на конкретних монополізованих ринках, або діяльності конкретних монопольних утворень шляхом централізованого встановлення кількісних і якісних показників.

Метою такого регулювання є захист інтересів споживачів і суспільства в ціло-

му від негативних наслідків монопольної діяльності конкретних господарюючих суб'єктів.

Для досягнення цієї мети відповідно до Положення слідує:

забезпечити оптимальний баланс інтересів монопольних утворень і суспільства;

запобігти отриманню суб'єктами господарювання надприбутків в результаті використання монопольного становища;

забезпечити нормативний рівень якості товарів, які виробляються монопольними утвореннями;

забезпечити необхідні об'єми товарного наповнення ринку і доступ всіх членів суспільства до певних товарів, які поставляються на ринок монопольними утвореннями;

регулювати забезпечення товарами специфічних груп споживачів і територій [9].

У науковій літературі антимонопольне регулювання трактується більш широко ніж у Програмі і визначається як, регулювання, спрямоване на обмеження монополізму і розвиток конкуренції, і у цілому найбільш ефективний розвиток економіки [10, 361].

Н. Саніахметова антимонопольне регулювання визначає як одну з провідних складових регулювання економіки [11, 117].

Н. Корчак суть антимонопольного регулювання вбачає у тому, що законодавець розробляє цілу систему організаційно-правових заходів протидії спотворенню процесу конкуренції шляхом встановлення і реалізації правил ведення господарської діяльності з метою захисту та забезпечення ефективності ринкових відносин, і поділяє його на нормативне та організаційне. Нормативне регулювання — це встановлення у законодавчому порядку правил ведення господарської діяльності та контроль за її здійсненням. Організаційне регулювання — це створення спеціальних органів (Антимонопольний комітет України та його територіальні відділення), здатних реально і позитивно впливати на економічні відносини та забезпечувати їх ефективність [12, 77].

Г. Кайдаш, виходячи з специфіки застосовуваних засобів, форм та найближчої мети впливу, виділяє два найбільш загальні напрями антимонопольного регулювання — «постделіктний» та превентивний

(«предделіктний») напрями. Перший напрям полягає у реагуванні на порушення законодавства про захист економічної конкуренції, їх припиненні, розгляді справ, застосуванні до винних суб'єктів заходів юридичної відповідальності. Превентивний напрям антимонопольного регулювання охоплює заходи із створення необхідних умов для розвитку конкуренції, із недопущення небезпечної монополізації ринків, здійснення контрольних перевірок органами Антимонопольного комітету, запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції [1, 141].

До складу попереджувальних заходів в контексті державного регулювання монопольних утворень включаються заходи із запобігання утворенню монопольних структур [13, 10].

На нашу думку, трактування антимонопольного регулювання лише як процесу обмеження монопольної діяльності не відповідає реаліям сьогодення, а саме ста-

ну ринкових відносин, конкурентного середовища і т. п. Обмеження монопольної діяльності має бути одним із пріоритетних, але не єдиним, напрямом антимонопольного регулювання.

Таким чином антимонопольне регулювання можна визначити як систему заходів спрямованих на обмеження монопольної діяльності, контроль за дотриманням антимонопольно-конкурентного законодавства, та вживання превентивних заходів, спрямованих на недопущення його порушень як зі сторони суб'єктів, що займають монопольне положення (суб'єктів природних монополій і суб'єктів, що займають монопольне (домінуюче) становище), так і зі сторони інших учасників господарських правовідносин.

Література

1. Кайдап І. Превентивний напрям антимонопольного регулювання господарської діяльності: окремі питання вдосконалення// Молодь в юридичній науці: збірник тез доповідей. Хмельницький: Вид-во ХІУП, 2002. — С. 141-143.
2. Борисенко З. Конкурентна політика держави// Вісник державного управління. — 2004. — №1. — С. 169-175.
3. Хозяйственное право: Учебник/ под ред. В. К. Мамутова. — К.: Юринком Интер, 2002. — 912 с.
4. Конституція України// Відомості Верховної Ради України. — 1996. — №30. — Ст. 141.
5. Господарський кодекс України// Відомості Верховної Ради України. — 2003. — №18-22. — Ст. 144.
6. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11. 01. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — №12. — Ст. 64.
7. Про природні монополії: Закон України від 20. 04. 2000 р. // Відомості Верховної Ради. — 2000. — № 30. — Ст. 238.
8. Господарський кодекс України: Науково-практичний коментар/ за ред. О. І. Харитоновой. — Х.: Одісей, 2006. — 832 с.
9. Про державну програму демонаполізації економіки і розвитку конкуренції: Постанова Верховної Ради України від 21. 12. 1993 р// Відомості Верховної Ради. — 1994. — N 9. — Ст. 42.
10. Шмуклерман Б. Поняття та значення антимонопольного контролю за концентрацією суб'єктів господарювання// Хозяйственное законодательство Украины: практика применения и перспективы развития в контексте европейского выбора: Сб. науч. тр. — Донецк: ООО «Юго-восток. ЛТД». 2005. — С. 360-364.
11. Сапнахметова Н. А. Регулирование предпринимательской деятельности в Украине: организационно-правовые аспекты: учеб. пос. О.: Одес. гос. тор. ак-я. 1998. — 232с.
12. Корняк Н. Спостереження як один із видів антимонопольного регулювання в Україні// Науковий вісник Чернівецького університету. — 1999. — Вип. 48. — С. 77-81.
13. Мельник С. Б. Монопольне (домінуюче) становище суб'єкта господарювання на ринку: Автореф. дис... канд. тор. наук: 12. 00. 04/ НАН України; Інститут економіко-правових досліджень. — Д., 2001. — 20 с.